

כֹּה

וְאָעִידָה בָּם

אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ:

כִּי יִדְעֹתִי

וּלְךָ

אַחֲרֵי מוֹתִי

כִּי־הִשְׁחַת תִּשְׁחַתּוּן

וְסִרְתֶּם מִן־

הַדֶּרֶךְ

אֲשֶׁר צִוִּיתִי

אֲתֶכֶם

וְקִרְאת אֶתְכֶם הִרְעָה

בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים

כִּי־תַעֲשׂוּ אֶת־הָרַע

בְּעֵינֵי יְהוָה

יִי לְהַכְעִיסוֹ

בְּמַעֲשֵׂה יָדֵיכֶם:

וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה

בְּאָזְנִי

כָּל־

קֹהֵל יִשְׂרָאֵל

אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה

הַזֹּאת

עַד תָּמָם:

כֹּו

א' הָאָזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֶדְבְּרָה

וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי־פִי: קִמְזוּ הָאָזִינוּ

ב' יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי

תִּזְל כִּטְל אִמְרֹתִי

כְּשֹׁעִירִם עַל־דָּשָׁא

וְכִרְבִּיבִים עַל־עֵשֶׂב:

ג' כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא

הִבּו גְדֹל לְאַלְהֵינוּ:

תרגום אונקלוס

וְאֶסְהִיד בְּהוֹן יְת שְׁמִיָּא וְיִת אֶרְעָא: טו אַרִי יִדְעָנָא בְּתַר דְּאִמּוּת אַרִי חֲבֵלָא תַחֲבֵלוּן וְתִסְטוֹן מִן אוֹרְחָא דְּפִקִּידִית יִתְכוֹן וְתַעֲרַע יִתְכוֹן בְּשִׁתָּא בְּסוּף יוֹמִיָּא אַרִי תַעֲבִדוֹן יִת דְּבִישׁ קָדָם יִי לְאַרְגָּזָא קְדָמוּהִי בְּעוּבְדֵי יָדִיכוֹן: יז וּמִלִּיל מֹשֶׁה קָדָם כָּל קֹהֵל דִּישְׂרָאֵל יִת פְּתַגְמִי תוֹשְׁבַחְתָּא הָדָא עַד דְּשְׁלִימוּ:

א אֲצִיתוּ שְׁמִיָּא וְאִמְלִיל וְתִשְׁמַע אֶרְעָא מִימְרֵי פוּמִי: ב יִכְסֵם כַּמָּטָר אוֹלְפָנִי יִתְקַבֵּל כִּטְלָא מִימְרֵי כְרוּחֵי מִטְרָא דְּנִשְׁבִּין עַל דְּתָאָה וְכִרְסִיסִי מִלְקוּשָׁא דְעַל עֵשֶׂבָא: ג אַרִי בְשִׁמָּא דִּי אֲנָא מְצִילִי הִבּו רְבוּתָא קָדָם אֶלְהָנָא: פִּירוּשׁ רְשִׁי

וְאֶעִידָה בָּם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. וְאִם תֹּאמְרוּ: הֲרִי כָּבֹד הַעִיד לְמַעַלָּה 'הַעֲדֹתִי בְכֶם הַיּוֹם וְגו'' (לעיל כד:ט)? הֲתָם לִישְׂרָאֵל אָמַר, אֲבָל לְשָׁמַיִם וּלְאָרֶץ לֹא אָמַר; וְעַכְשָׁיו בָּא לֹאמַר 'הָאָזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְגו': (טז) אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי הִשְׁחַת תִּשְׁחַתּוּן. וְהֲרִי כָל יְמוֹת יְהוֹשֻׁעַ לֹא הִשְׁחִיתוּ, שְׁנֵאמַר 'וַיַּעֲבֹדוּ הָעָם אֶת ה' כָּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ' (שופטים כ:א)? – מִכָּאן, שֶׁתִּלְמִידוֹ שֶׁל אָדָם חָבִיב עָלָיו כְּגוֹפֹ; שֶׁכָּל זְמַן שֶׁיְהוֹשֻׁעַ חִי הָיָה נִרְאָה לְמֹשֶׁה כְּאִלוֹ הוּא חִי:

סדר כו (א) הָאָזִינוּ הַשָּׁמַיִם. שְׁאֲנִי מִתְרָה בָּהֶם בִּישְׂרָאֵל, וְתִהְיוּ עֲדִים בְּדִבְרִי, שֶׁכֵּן אִמְרֹתִי לָהֶם, שְׁאֲתָם תִּהְיוּ עֲדִים (לעיל כד:ט) וְכֵן וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ. וְלָמָּה הַעִיד בָּהֶם שָׁמַיִם וְאָרֶץ? אָמַר מֹשֶׁה: "אֲנִי בָשָׂר וָדָם, לְמַחֵר אֲנִי מֵת. אִם יֹאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: 'לֹא קִבְּלָנוּ עָלֵינוּ הַבְּרִית', מִי בָּא וּמְכַחֵשׁ?" לְפִיכֵן הַעִיד בָּהֶם שָׁמַיִם וְאָרֶץ, עֲדִים שֶׁהֵם קִיָּמִים לְעוֹלָם. וְעוֹד: שְׁאֵם יִזְכּוּ יִבְּאוּ הַעֲדִים וְיִתְּנוּ שְׂכָרָם; 'הַגִּפֶּן תִּתֵּן פְּרִיָּה וְהָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת יְבוּלָהּ וְהַשָּׁמַיִם יִתְּנוּ טַלָּם' (תרי עשר, זכריה, יח:כח); וְאִם יִתְחַיְבוּ, תִּהְיֶה בָּהֶם יָד הַעֲדִים תְּחִלָּה יַעֲצֹר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטְרָא וְהָאָדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאַחֵר כֵּן

מִפְתַּח סִדְרֵי הַתֵּנָךְ עַל פֶּסוּק כֹּה: טו – יִתְכֵן וּדְבָרֵי חֹזֶל הַמוּבָאִים כֹּאן בְּרִשִׁי, הֵם הַסִּיבָה לִקְבִיעַת הַפֶּסוּק וַיַּעֲבֹדוּ הָעָם אֶת ה' כָּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ – כְּרָאשׁ סִדְר ב' בְּשׁוּפְטִים.

לְפֶסוּק (כ:ג) כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הִבּו גְדֹל לְאַלְהֵינוּ: הַחֻבָּה לִבְרַךְ אֶת שֵׁם ה' בְּתַהֲלִים (רֹאשׁ סִדְר ו) בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִהַעוֹלָם וְעַד הַעוֹלָם אֲמֵן וְאֲמֵן: וְגַם (רֹאשׁ סִדְר ז) בְּדְבָרֵי הַיָּמִים) בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן־הַעוֹלָם וְעַד הַעוֹלָם וְלֹאֲמָרוּ כָּל־הָעָם אֲמֵן וְהִלָּל לָהּ: רֹאשִׁי סִדְרִים אֵלּוּ (וְגַם תַּהֲלִים סִדְר טו:מט, מְזֻמֹּר קָה שְׁלֹנוּ:מח) הֵם הַמְקוֹר לְנוֹסַח הַבְּרִכוֹת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי: בְּמִקְדָּשׁ מֵהוּ אוֹמַר? בְּרוּךְ ה' אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן־הַעוֹלָם וְעַד הַעוֹלָם בְּרוּךְ גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל (תַּעֲנִית טו:).

כו

ד' הצור תמים פעלו

כי כל־דרכיו משפט

האזינו

אל אמונה ואין עול

צדיק וישר הוא:

ה' שחת לו לא בניו מומם

דור עקש ופתלתל:

ו' ה' ליהוה תגמלו־זאת

עם נבל ולא חכם

הלוא־הוא אביך קנך

הוא עשך ויכנך:

ז' זכר ימות עולם

בינו שנות דר־ודר

שני ב'

שאל אביך ויגדך

זקניך ויאמרו לך:

ח' בהנחל עליון גוים

בהפרידו בני אדם

יצב גבלת עמים

למספר בני ישראל:

ט' כי חלק יהוה עמו

יעקב חבל נחלתו:

תרגום אונקלוס

ו' תקיפא דשלמין עובדוהי ארי כל אורחתיה דינא אלהא מהימנא דמן קדמוהי עולא לא נפיק מן קדם דזכאי וקשיט הוא: ה' חבילו להון לא ליה בנאי דפלוהו לטעותא דרא דאשני עובדוהי ואשתניו: ו' הא קדם יי אתון גמלין דא עמא דקבילו אוריתא ולא חכימו הלא הוא אבוך את דיליה הוא עבדך ואתקנך: ז' אדכר יומין דמן עלמא אסתפל בשני דר ודר שאל אבוך ויחוי לך סבך וימרון לך: ח' באחסנא עלאה עממא בפרשותיה בני אנשא קיים תחומי עממא למנן בני ישראל: ט' ארי חולקא דיי עמיה יעקב עדב אחסנתיה:

פירוש רש"י

מכם כהנים מכם נביאים ומכם מלכים – כרך שהכל תלוי בו: (ז) זכר ימות עולם. מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו: בינו שנות דר ודר. דור אנוש, שהציף עליהם מי אוקינוס, ודור המבול ששטףם. דבר אחר: לא נתתם לבבכם על שעבר, 'בינו שנות דר ודר' – להכיר להבא, שיש בידו להטיב לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח והעולם הבא: שאל אביך. אלו הנביאים שנקראו 'אבות', כמו שנאמר באלהו 'אבי אבי רכב ישראל' (מלכים יט:מב): זקניך. אלו החכמים: ויאמרו לך. הראשונות: (ח) בהנחל עליון גוים. כשהנחיל הקדוש ברוך הוא למכעיסיו את חלק נחלתם, הציפן ושטפן: בהפרידו בני אדם. כשהפיץ דור הפלגה, הדיח בידו להעבירם מן העולם, ולא עשה כן, אלא 'יצב גבלת עמים' קימם ולא אבדם: למספר בני ישראל. בשביל מספר בני ישראל שעתידין לצאת מבני שם; ולמספר שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים, הציב גבלת עמים – שבעים לשון: (ט) כי חלק ה' עמו. למה כל זאת? לפי שהיה חלקו כבוש ביניהם ועתיד לצאת. ומי הוא חלקו? 'עמו', ומי הוא עמו? 'יעקב חבל נחלתו'; והוא השלישי באבות, המשלש בשלש זכויות: זכות אבי אביו וזכות אביו וזכותו – הרי שלש; כחבל הזה שהוא עשוי בשלשה גדילים; והוא ובניו היו לו לנחלה, ולא ישמעאל בן אברהם, ולא עשו בנו של יצחק;

(ד) הצור תמים פעלו. אף על פי שהוא חזק, כשמיא פרענות על עובדי רצונו, לא בשטף הוא מביא כי אם בדין, כי 'תמים פעלו': אל אמונה. לשלם לצדיקים צדקתם לעולם הבא; ואף על פי שמאחר את תגמולם, סופו לאמן את דבריו: ואין עול. אף לרשעים משלם שכר צדקתם בעולם הזה: צדיק וישר הוא. הכל מצדיקים עליהם את דינו, וכך ראוי וישר להם. 'צדיק' – מפי הבריות 'וישר הוא' – וראוי להצדיקו: (ה) שחת לו וגו'. כתרגומו 'חבילו להון לא ליה': בניו מומם. בניו היו, והשחתה שהשחיתו היא מומם: בניו מומם. מומם של בניו ולא מומם שלו: דור עקש. עקם ומעקל, כמו 'ואת כל הישרה יעקשו' (תרי עשר, מיכה, י:לח). ובלשון משנה 'חלדה ששניה עקמות ועקושות': ופתלתל. אנטורטליין כפתיל הזה שגודלין אותו ומקיפין אותו סביבות הגדיל: פתלתל. מן התבות הכפולות כמו 'ירקרק', 'אדמדם' (ויקרא ח:כא), 'סחרחר' (תהלים סדר ה' פסוק סה, מזמור לו שלנו פסוק יא), סגלגל: (ו) חלה תגמלו זאת. לשון תמה: וכי לפניו אתם מעציבין, שיש בידו לפרע מכם ושהטיב לכם בכל הטובות? עם נבל. ששכחו את העשוי להם: ולא חכם. להבין את הנולדות, שיש בידו להטיב ולהרע: הלוא הוא אביך קנך. שקנך בקן הסלעים ובארץ חזקה, שתקנך בכל מיני תקנה: הוא עשך. אמה באמות: ויכנך. אחרי כן בכל מיני בסיס וכן;

כו

י' ימצאהו בארץ מדבר

ובתהו ילל ישמן

האזינו

יסבבנהו יבוננהו

יצרנהו כאישון עינו:

יא כנשר יעיר קנו

על-גוזליו ירחף

יפרש כנפיו יקחהו

ישאהו על-אברתו:

יב יהוה בדר ינחנו

ואין עמו אל נכר:

יג ירכבהו על-במותי [במתי] ארץ

ויאכל תנובת שדי

שלישי ג

וינקהו דבש מסלע

ושמן מחלמיש צור:

תרגום אונקלוס

י' סופיק צרפיהון בארע מדברא ובית צהונא אתר דלית מיא אשרינון סחור סחור לשכינתיה אליפנון פתגמי אורייתיה נטרונן כבבת עינהון: יא כנשרא דמחיש לקניה על בנוהי מתחפף פריס גדפוהי מקבילהון מנטילהון על תקוף אברוהי: יב ?? בלחודיהון עתיד לאשריותהון בעלמא דהוא עתיד לחדתא ולא יתקיים קדמוהי פולחן טעון: יג אשרינון על תוקפי ארעא אוכילנון בזה שנאיהון יחב להון בזה שליטי קרוין ונכסי יתבי כרכין תקיפין:

פירוש רש"י

הנשר, שהוא מגביה לעוף ופורח עליהם, לפיכך נושאן ברגליו מפני הנשר; אבל הנשר אינו ירא אלא מן החץ, לפיכך נושאן על כנפיו, אומר: 'מוטב שיכנס החץ בי ולא יכנס בכני', אף הקדוש ברוך הוא – 'ואשא אתכם על כנפי נשרים' (שמות יד:לא) – כשנסעו מצרים אחריהם והשיגום על הים, היו זורקים בהם חצים ואבני בליסטראות, מיד – 'ויסע מלאך האלהים וגו' ויבא בין מחנה מצרים וגו' (שם יא:ה-ו): (יב) ה' בדר ינחנו. בטח [יג ובדר] נהגם במדבר: ואין עמו אל נכר. לא היה כח באחד מכל אלהי הגוים להראות כחו ולהלחם עמהם. ורבותינו דרשוהו על העתיד, וכן תרגם אונקלוס. ואני אומר: דברי תוכחה הם להעיד השמים והארץ, שתהא השירה לעד, שסופן לבגד, ולא יזכרו לא הראשונות שעשה להם ולא הנולדות שהוא עתיד לעשות להם. לפיכך צריך לישוב הדבר לכאן ולכאן, וכל הענין מוסב על 'זכר ימות עולם בינו שנות דר ודר' (לעיל פסוק ז) – כן עשה להם וכן עתיד לעשות; כל זה היה להם לזכר: (יג) ירפבהו על במתי ארץ. כל המקרא כתרגומו: ירפבהו וגו'. על שם שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות: ויאכל תנובת שדי. אלו פרות ארץ ישראל, שקלים לנוב ולהתבשל מכל פרות הארצות: וינקהו דבש מסלע. מעשה באחד שאמר לבנו בסיכני: 'הבא לי קציעות מן החבית', הלך ומצא הדבש צף על פיה. אמר לו: 'זו של דבש היא', אמר לו: 'השקע ידך לתוכה ואתה מעלה קציעות מתוכה': ושמן מחלמיש צור. אלו זיתים של גוש חלב: במתי ארץ. לשון גבה: שדי. כמו שדה: חלמיש צור. תקפו וחזקו של סלע; כשאניו דבוק לתבה שלאחריו נקוד 'חלמיש' (לעיל ז:ל) וכשהוא דבוק – נקוד 'חלמיש':

(י) ימצאהו בארץ מדבר. אותם מצא לו נאמנים בארץ המדבר, שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועלו, מה שלא עשו ישמעאל ועשו, שנאמר 'וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן' (להלן כז:ב): ובתהו ילל ישמן. ארץ ציה ושממה, מקום יללת תנין ובנות יענה. אף שם נמשכו אחר האמונה, ולא אמרו למשה: 'היאך נצא למדברות, מקום ציה ושממון?' כענין שנאמר 'לכתף אחרי במדבר' (ירמיה א:כא): יסבבנהו. שם סבבם והקיפם בעננים, וסבבם בדגלים לארבע רוחות, וסבבן בתחתית הקר, שכפהו עליהם כגיגית: יבוננהו. שם בתורה ובינה: יצרנהו. מנחש, שרף ועקרב ומן האמות: כאישון עינו. הוא השחור שבעין, שהמאור יוצא הימנו. ואונקלוס תרגם 'ימצאהו' – יספיקהו כל צרכו במדבר, כמו 'ומצא להם' (במדבר יז:ז), 'לא ימצא לנו הקר' (יהושע י:ג): 'יסבבנהו'. אשרינון סחור סחור לשכינתיה – אהל מועד באמצע וארבעה דגלים לארבע רוחות: (יא) כנשר יעיר קנו. נהגם ברחמים ובחמלה, כנשר הזה רחמני על בניו, ואינו נכנס לקנו פתאם עד שהוא מקשקש ומטרף על בניו בכנפיו בין אילן לאילן, בין שוכה לחברתה, כדי שיעורו בניו ויהא בהם כח לקבלו: יעיר קנו. יעורר בניו: על גוזליו ירחף. אינו מכביד עצמו עליהם אלא מחופף: נוגע ואינו נוגע, אף הקדוש ברוך הוא – 'שדי לא מצאנהו שגיא כח' (איוב ז:קי). כשבא לתן תורה, לא נגלה עליהם מרוח אחת אלא מארבע רוחות, שנאמר 'ה' מסיני בא וזרח משעיר למו, הופיע מהר פארן' (להלן כז:ב), 'אלוה מתמין יבוא' (תרי עשר, חבקוק, יג:מ) – זו רוח רביעית: יפרש כנפיו יקחהו. כשבא לטלן ממקום למקום, אינו נוטלן ברגליו כשאר עופות; לפי ששאר עופות יראים מן

מפתח סדרי התנ"ך השגחת ה' במדבר המתוארת באריכות בפסוקים כאן, נקבעה לראש סדר ו' בתרי עשר – ואנכי העליתי אתכם מארץ מצרים ואולץ אתכם במדבר ארבעים שנה לרשת את-ארץ האמרי.

כו

יד חֲמַאת בָּקָר וַחֲלָב צֹאן

עִם־חֲלָב כְּרִים

הַאֲזִינוּ

וְאֵילִים בְּנֵי־בֶשֶׁן וְעִתּוּדִים

עִם־חֲלָב כְּלִיֹּת חֹטָה

טו וְדָם־עֵנָב תִּשְׁתֶּה־חֹמֶר:

וַיִּשְׁמַן יִשְׂרוּן וַיִּבְעֹט

שְׁמֵנָה עֲבִית כִּשִׁית

וַיִּטֹּשׁ אֱלֹהֶ עֲשֹׂהוּ

טז וַיִּנְבֵּל צוֹר יִשְׁעָתוֹ:

יִקְנָאֵהוּ בְּזָרִים

יז בְּתוֹעֵבָת יַכְעִיסָהוּ:

יִזְבְּחוּ לַשִּׁדִּים לֹא אֱלֹהֶ

אֱלֹהִים לֹא יִדְעוּם

חֲדָשִׁים מִקֶּרֶב בָּאוּ

יח לֹא שְׁעָרוֹם אֲבֹתֵיכֶם:

צוֹר יִלְדֶּךָ תִּשִּׂי

יט וְתִשְׁכַּח אֵל מַחֲלָלֶךָ:

וַיִּרְא יְהוָה וַיִּנְאָץ

כ מִכַּעַס בְּנָיו וּבְנֵיתוֹ:

וַיֹּאמֶר אֶסְתִּירָה פָּנַי מֵהֶם

אֲרָאָה מֶה אַחֲרֵיתָם

כִּי דוֹר תִּהְפֹּכֶת הִמָּה

תרגום אונקלוס

יד יְהִי לְהוֹן בְּזַת מַלְכִּיהוֹן וְשִׁלְטִיהוֹן עִם עוֹתָר רַבְרִבְהוֹן וְתַקִּיפִיהוֹן עִמָּא דְאַרְעָהוֹן אַחְסַנְתָּהוֹן עִם בְּזַת חִילִּיהוֹן וּמִשְׁרִיתָהוֹן וְדָם גְּבִרְהוֹן אַתְאַשְׁד כְּמִיָּא: טו עֵתֶר יִשְׂרָאֵל וּבְעֵט אֲצִלַּח תְּקוּף קִנָּא נִכְסִין שְׂבַק פּוֹלְחֵן אֱלֹהָא דְעִבְדִּיה אֲרָגִיז קָדָם תְּקִיפָא פְּרָקִיָּה: טז אֲקִנְיָאוּ קְדָמוּהִי בְּפּוֹלְחֵן טַעֲוִן בְּתוֹעִיבָתָא אֲרָגִיזוּ קְדָמוּהִי: יז דְּבַחוּ לְשִׁידִין דְּלִית בְּהוֹן צְרוּךְ דְּחֵלֵן דְּלֹא יִדְעוּנִין חֲדָתָן דְּמִקְרִיב אֲתַעֲבִידָא דְלֹא אֲתַעֲסִקוּ בְּהוֹן אֲבַהֲתִכוּן: יח דְּחֵלַת תְּקִיפָא דִּי בְּרָאָד אֲתַנְשִׁיתָא שְׂבַקְתָּא פּוֹלְחֵן אֱלֹהָא דְעִבְדֶּךָ: יט וְגַלִּי קָדָם יְיָ וְתַקִּיף רוּגְזִיה מִדְּאַרְגִּיזוּ קְדָמוּהִי בְּנִין וּבָנָן: כ וַאֲמַר אֶסְלִיק שְׂכִינְתִּי מִנְּהוֹן גְּלִי קְדָמִי מָא יְהִי בְּסוּפָהוֹן אֲרִי דְרָא דְאַשְׁנִי אֲנוּן

פירוש רש"י

(יד) חֲמַאת בָּקָר וַחֲלָב צֹאן. זֶה הָיָה בִּימֵי שְׁלֹמֹה, שֶׁנֶּאֱמַר 'עֲשֶׂהָ בָּקָר בְּרָאִים וְעֹשֶׂרִים בָּקָר רְעִי וּמִאֶה צֹאן' (מלכים ד:ד). עִם חֲלָב כְּרִים. זֶה הָיָה בִּימֵי עֲשֶׂרֶת הַשָּׁבָטִים, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְאֹכְלִים כְּרִים מִצֹּאן' (תרי עשר, עמוס, ז:יח). עִם חֲלָב כְּלִיֹּת חֹטָה. זֶה הָיָה בִּימֵי שְׁלֹמֹה, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיְהִי לָחֶם שְׁלֹמֹה וְגו' (מלכים ד:ג). וְדָם עֵנָב תִּשְׁתֶּה חֹמֶר. בִּימֵי עֲשֶׂרֶת הַשָּׁבָטִים 'הַשִּׁטִּים בְּמִזְרְקֵי יִין' (תרי עשר, עמוס, ז:כ). חֲמַאת בָּקָר. הוּא שְׁמֵן הַנֶּלְקֵט עַל גְּבִי חֲלָב: וַחֲלָב צֹאן. חֲלָב שֶׁל צֹאן, וְכִשְׁהוּא דְּבוּק – נִקּוּד 'חֲלָב', כְּמוֹ 'בְּחֵלֶב אֱמוֹ' (לעיל יב:כא). כְּרִים. כְּבָשִׂים: וְאֵילִים. כְּמִשְׁמַעוֹ: בְּנֵי בֶשֶׁן. שְׁמָנִים הָיוּ: כְּלִיֹּת חֹטָה. חֲטִים שְׁמָנִים כְּחֵלֶב כְּלִיֹּת וְגַסִּין כְּכֵלִיא: וְדָם עֵנָב. תִּהְיֶה שׁוֹתָה יִין טוֹב, וְטַעַם יִין חָשׁוּב: חֹמֶר. יִין בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי: חֹמֶר. אֵין זֶה שֵׁם דְּבַר, אֲלֹא לִשׁוֹן מִשְׁבַּח בְּטַעַם, וַיִּנּוּשׁ בְּלַעַז. וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֶשׁ שְׁנֵי מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ אַחֵר תִּרְגּוּם שֶׁל אוֹנֶקְלוֹס: 'אַשְׁרִינוֹן עַל תּוֹקֶפִי אֲרַעָא וְגו': (טו) עֲבִית. לִשׁוֹן עֲבִי: כִּשִׁית. כְּמוֹ 'כִּסִּית', לִשׁוֹן 'כִּי כִסָּה פָּנָיו בְּחֵלְבוֹ' (איוב ג:קד), כְּאֵדָם שֶׁשְׁמֵן מִבְּפָנָיו וְכִסְּלוֹ נִכְפָּלִים מִבְּחוּץ; וְכֵן הוּא אוֹמֵר 'וַיַּעַשׂ פִּימָה עָלַי כִּסְלִי' (שם): כִּשִׁית. יֵשׁ לִשׁוֹן קָל בְּלִשׁוֹן 'כְּסוּי', כְּמוֹ 'וְכִסָּה

כֹּה

כֹּה בָנִים לֹא־אֵמֵן בָּם:

הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא־אֵל

הַאֲזִינוּ

כַּעֲסוֹנִי בְּהַבְלִיהֶם

וְאֲנִי אֶקְנִיאֵם בְּלֹא־עֵם

כֹּב בְּגוֹי נָבֵל אֲכַעִיסֶם:

כִּי־אֵשׁ קָדְחָה בְּאִפִּי

וּתִיקַד עַד־שְׂאוֹל תַּחֲתִית

וּתְאָכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה

כֹּג וּתְלַהֵט מוֹסְדֵי הָרִים:

אֶסְפֶּה עֲלֵימוֹ רַעוֹת

כֹּד חֲצִי אֲכַלֶּה־בָּם:

מִזֵּי רָעַב וּלְחָמִי רֶשֶׁף

וְקָטַב מְרִירִי

וְשָׁן־בְּהֶמֶת אֲשַׁלַּח־בָּם

כֹּה עִם־חֶמֶת זַחְלִי עָפָר:

מַחוּץ תִּשְׁכַּל־חֶרֶב

וּמַחְדָּרִים אֵימָה

גַּם־בַּחוּר גַּם־בְּתוּלָה

כֹּו יוֹנֵק עִם־אִישׁ שִׁיבָה:

אֶמְרָתִי אֶפְאִיהֶם

תרגום אונקלוס

בְּנֵיָא דְלִית בְּהוֹן הֵימְנוּ: כֹּה אֲנוּן אֶקְנִיאוּ קְדָמִי בְּלֹא דִחְלָא אֲרָגִיזוּ קְדָמִי בְּטַעוֹתֵהוֹן וְאֵנָּה אֶקְנִינֹן בְּלֹא עֵם בְּעֵמָא טַפְשָׁא אֲרָגִיזֹנוּן: כֹּב אַרְי קְדוּם תְּקִיף כַּאִישָׁא נֶפֶק מִן קְדָמִי בְּרָגְזוֹ שִׁיזִי עַד שְׂאוֹל אֲרַעִיתָא אֲסִיף אֲרַעָא וְעַלְלָתָהּ שִׁיזִי עַד סִיפֵי טוּרִיָּא: כֹּג אֲסִיף עַלְיֵהוֹן בִּישׁוֹן מִכְתָּשִׁי אֲשִׁיזִי בְּהוֹן: כֹּד נִפְיַחִי כִפֶּן וְאֲכִילִי עוֹף וּכְתִישִׁי רוֹחִין בִּישִׁין וְשָׁן חֵית בְּרָא אֲגָרִי בְּהוֹן עִם חֶמֶת תִּנְיֵנָּה דְזַחְלִין בְּעַפְרָא: כֹּה מִבְּרָא תַתְּכִיל חֶרֶבָא וּמִתּוּנָּה חֶרֶבָא מוֹתָא אֶף עוֹלִימֵיהוֹן אֶף עוֹלִימֵתֵהוֹן יִנְקִיהוֹן עִם סְבִיחֹן: כֹּו אֶמְרִית יְחֹל רוֹגְזִי עַלְיֵהוֹן וְאֲשִׁיזִינֹן

פירוש רש"י

‘אֵהִי קָטַכְךָ שְׂאוֹל’ (תרי עשר, הושע, ג:מד): וְשָׁן בְּהֶמֶת. מַעֲשֶׂה הָיָה וְהָיוּ רַחֲלוֹת נוֹשְׁכוֹת וּמִמִּיתוֹת: חֶמֶת זַחְלִי עָפָר. אֲרִס נַחֲשִׁים הַמְּהַלְכִים בְּגֻחוֹנָם עַל הָעָפָר כַּמִּים הַזּוֹחֲלִים עַל הָאֶרֶץ. ‘זַחְלִיָּה’ – לְשׁוֹן מְרוּצַת הַמִּים עַל הָעָפָר; וְכֵן כָּל מְרוּצַת דָּבָר הַמְשַׁפֵּשֵׁף עַל הָעָפָר וְהוֹלֵךְ: (כֹּה) מַחוּץ תִּשְׁכַּל חֶרֶב. מַחוּץ לְעִיר תִּשְׁכַּל חֶרֶב גִּיסוֹת: וּמַחְדָּרִים אֵימָה. כְּשֶׁבוֹרַח וְנִמְלֵט מִן הַחֶרֶב חֲדָרִי לְבֹו נֹוֹקֶפִין עָלָיו מִחֶמֶת אֵימָה וְהוּא מֵת וְהוֹלֵךְ בָּהּ. דָּבָר אַחֵר: ‘וּמַחְדָּרִים אֵימָה’ – בְּפִית תִּהְיֶה אֵימָה דָּבָר כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר ‘כִּי עָלָה מוֹת בְּחֻלּוֹנֵינוּ’ (ירמיה ה:גה); וְכֵן תִּרְגֵּם אֲוֹנְקְלוֹס. דָּבָר אַחֵר: ‘מַחוּץ תִּשְׁכַּל חֶרֶב’ עַל מָה שֶׁעָשׂוּ בַּחוּצוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר ‘וּמִסְפָּר חֲצוֹת יְרוּשָׁלַם שֶׁמֶתָם מִזְבָּחוֹת לְבִשְׁת’ (שם ו:מא), ‘וּמַחְדָּרִים אֵימָה’ עַל מָה שֶׁעָשׂוּ בְּחֲדָרֵי חֲדָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר ‘אֲשֶׁר זָקְנִי בֵּית יִשְׂרָאֵל עֲשִׂים בַּחֲשָׁךְ אִישׁ בְּחֲדָרֵי מִשְׁכֵּיתוֹ’ (יחזקאל ד:יב): (כֹּו) אֶמְרָתִי אֶפְאִיהֶם. אֶמְרָתִי בְּלִבִּי: אֶפְאֶה אוֹתָם. וַיֵּשׁ לְפָרֶשׁ ‘אֶפְאִיהֶם’ – אֲשִׁיתָם פָּאָה לְהַשְׁלִיכֶם מֵעַל הָפֶקֶר. וְדִגְמָתוֹ מִצִּינוּ בְּעִזָּרָא ‘וַתֵּתֵן לָהֶם מַמְלָכוֹת וְעִמָּמִים וַתַּחֲלִקֵם לְפָאָה’ (עזרא ח:לא) – לְהַפְקֵר; וְכֵן חִבְרוּ מִנְחָם. וַיֵּשׁ פּוֹתָרִים אוֹתוֹ בְּתִרְגוּמוֹ: ‘יְחֹל רוֹגְזִי עַלְיֵהוֹן; וְלֹא יִתְּכֵן, שְׂאֵם כֵּן הָיָה לוֹ לְכַתֵּב ‘אֶפְאִיהֶם’ – אַחַת לְשִׁמוֹשׁ וְאַחַת לִיסוֹד, כְּמוֹ ‘אֶאֱזָרְךָ’ (ישעיה יח:כח), ‘אֶאֱמָצְכֶם בְּמוֹ פִי’ (איוב ג:קז), וְהֶאֱלָף הַתִּיכּוֹנָה אֵינָה רְאוּיָה בּוֹ כָּלֵל. וְאֲוֹנְקְלוֹס תִּרְגֵּם אַחֵר לְשׁוֹן הַבְּרִיתָא הַשְּׁנוּיָה בְּסִפְרֵי הַחֻלְקָת תִּבְּהָ זֹו לְשִׁלְשׁ תִּבּוֹת: אֶמְרָתִי ‘אֶף אֵי הֵם’ – אֶמְרָתִי בְּאִפִּי: אֶתָּנָם כָּאֵלּוּ אֵינָם, שִׁיאֲמָרוּ רוֹאִיהֶם עַלְיֵהֶם: ‘אֵיָה הֵם?':

לֹא אֵמֵן בָּם. אֵין גְּדוּלִי נְפָרִים בָּהֶם, כִּי הוֹרִיתִים דָּרָךְ טוֹבָה וְסָרוּ מִמֶּנָּה: אֵמֵן. לְשׁוֹן ‘וַיְהִי אֵמֵן’ (אסתר ב:ג), נורטורא בְּלִעַז דְּבָר אַחֵר: ‘אֵמֵן’ לְשׁוֹן אֵמוּנָה בְּתִרְגוּמוֹ; אֲמָרוּ בְּסִינִי ‘נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע’ (שמות יז:מז), וְלִשְׁעָה קָלָה בְּטָלוּ הַבְּטַחָתָם וְעָשׂוּ הָעֵגֶל: (כֹּא) קִנְאוּנִי. הִבְעִירוּ חֶמֶתָם: בְּלֹא אֵל. בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ אֱלֹוֶה: בְּלֹא עֵם. בְּאֵמָה שֶׁאֵין לָהּ שֵׁם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר ‘הֵן אֶרֶץ כְּשָׁדִים זֶה הָעָם לֹא הָיָה’ (ישעיה ט:טז); בְּעָשׂוֹ הוּא אוֹמֵר ‘בְּזוּי אֶתָּה מָאֵד’ (תרי עשר, עובדיה, ח:לד): בְּגוֹי נָבֵל אֲכַעִיסֶם. אֵלּוּ הַמִּינִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר ‘אֲמַר נָבֵל בְּלָבוֹ אֵין אֱלֹוִהִים’ (תהלים סדר ב פסוק יז, מזמור יג שלנו פסוק א): (כֹּב) קָדְחָה. בְּעִרָה: וּתִיקַד. בָּכֶם עַד הִיסוֹד: וּתְאָכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה. אֲרַצְכֶם וַיְבֹוּלָה: וּתְלַהֵט. אֵת יְרוּשָׁלַם הַמִּיִּסְדָּת עַל הָהָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר ‘יְרוּשָׁלַם הָרִים סְבִיב לָהּ’ (תהלים סדר יז פסוק קמג, מזמור קכב שלנו פסוק ב): (כֹּג) אֶסְפֶּה עֲלֵימוֹ רַעוֹת. אַחֲבִיר רַעָה עַל רַעָה, לְשׁוֹן ‘סָפּוּ שְׁנָה עַל שְׁנָה’ (ישעיה יא:לא), ‘סָפּוֹת הָרֹוֹה’ (לעיל כג:י), ‘עֲלוֹתֵיכֶם סָפּוּ עַל זִבְחֵיכֶם’ (ירמיה ד:ג) דָּבָר אַחֵר: ‘אֶסְפֶּה’ אֲכַלָּה, כְּמוֹ ‘פֶּן תִּסְפֶּה’ (בראשית ט:טז): חֲצִי אֲכַלָּה בָּם. כָּל חֲצִי אֲשִׁלִּים בָּהֶם. וְקָלָה זֹו לְפִי הַפְּרָעָנוֹת לְבָרְכָהּ הִיא – חֲצִי כָלִים וְהֵם אֵינָם כָלִים: (כֹּד) מִזֵּי רָעַב. אֲוֹנְקְלוֹס תִּרְגֵּם ‘נִפְיַחִי כִפֶּן’, וְאֵין לִי עַד מוֹכִיחַ עָלָיו. וּמִשְׁמוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה [יג מִשְׁוֹה] הִדְרָשׁן מְטוּלוֹזָא שֶׁמַּעֲתָה: ‘שְׁעִירִי רָעַב’ – אָדָם כַּחוּשׁ מְגִדֵּל שֶׁעַר עַל בִּשְׁרוֹ. ‘מִזֵּי’ לְשׁוֹן אֲרָמִי: שְׁעַר, מִזִּיא, ‘דִּהּוּה מִהַפֶּךְ בְּמִזִּיא’: וּלְחָמִי רֶשֶׁף. הַשָּׁדִים נִלְחָמוּ בָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר ‘וּבְנֵי רֶשֶׁף יִגְבִּיהוּ עוֹף’ (איוב א:פט), וְהֵם שָׁדִים: וְקָטַב מְרִירִי. וּכְרִיתוֹת שֶׁד שֶׁשְׁמוֹ ‘מְרִירִי’: קָטַב. כְּרִיתָהּ, כְּמוֹ

כֹּז

כֹּז אֲשֶׁבִיתָהּ מֵאֲנֹשׁ זָכָרָם:

לֹלִי כַעַס אוֹיֵב אֲגֹר

הַאֲזִינוּ

פֶּן־יִנְכְּרוּ צָרִימוֹ

פֶּן־יֹאמְרוּ יָדְנוּ רָמָה

כֹּחַ וְלֹא יִהְיֶה פָעַל כָּל־זֹאת:

כִּי־גֹי אֲבָד עֲצוֹת הִמָּה

כֹּט וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה:

לֹו חֲכָמוֹ יִשְׁפִּילוּ זֹאת

חֲמִישִׁי ה'

לִּי יִבְיִנוּ לְאַחֲרֵיתָם:

אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף

וּשְׁנַיִם יִנְסוּ רַבָּה

אִם־לֹא כִּי־צוּרָם מְכָרָם

לֹא וַיִּהְיֶה הַסְּגִירָם:

כִּי לֹא כְצוּרָנוּ צוּרָם

לִבִּי וְאֵיבֵינוּ פְּלִילִים:

כִּי־מִגֶּפֶן סֹדִם גִּפְנִים

וּמִשְׁדָּמַת עֲמָרָה

עֲנִבְמוּ עֲנִב־רוֹשׁ

לִגֹּ אֲשַׁכֵּלֶת מִרְרֹת לָמוֹ:

חֲמַת תְּנִינִים יִינָם

לִדֹּ וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֲכֹזֶר:

הִלֵּא־הוּא כָמֶס עֲמָדִי

לִהֵ חֲתוּם בְּאוֹצְרֹתֵי:

לִי נָקֶם וְשָׁלֵם

תרגום אונקלוס

אֲבִטִּיל מִן בְּנֵי אָנָּשׁ דִּוְכְרָנָהוֹן: כֹּז אֱלוֹ לֹא פֻּן רוּגְזָא דְשִׁנְאָה כְּנִישׁ דְּלִמָּא יִתְרַב בְּעִיל דְּבָבָא דְלִמָּא יִימְרוּן יִדְנָא תְּקִיפֶת לָנָא וְלֹא מִן קָדָם יִי הוּת כָּל דָּא: כֹּחַ אָרִי עִם מֵאֲבָדִי עֵיצָה אֲנֹן וְלִית בְּהוֹן סוּכְלָתְנוּ: כֹּט אֱלוֹ חֲכִימוֹ אֲסִתְכְּלוּ בְּדָא סִבְרוּ מָא יְהִי בְּסוּפְהוֹן: לִי אֵיכְדִין יִרְדֹּף חַד לֹאֲלָפָא וְתִרְיִן יִעֲרָקוֹן לְרִבּוּתָא אֱלֵהִין תְּקִיפְהוֹן מִסְרִנוֹן וְיִי אֲשִׁלִּמְנוֹן: לֹא אָרִי לֹא כְתוּקָפְנָא תוּקָפְהוֹן וּבְעָלִי דְּבִבְנָא הוּוּ דִּיִּנְנָא: לִבִּי אָרִי כְּפּוֹרְעָנוּת עֲמָא דְּסוֹדִם כֶּס פּוֹרְעָנוּתְהוֹן וְלִקּוּתְהוֹן כַּעַם עֲמָרָה מִחֲתָהוֹן בִּישָׁן כְּרִישִׁי חוּיִן וְתוּשְׁלָמַת עוֹבְדִיהוֹן כְּמִרְרוּתְהוֹן: לִגֹּ הָא כְּמִרְתַּת תְּנִינָא כֶּס פּוֹרְעָנוּתְהוֹן וְכִרִישׁ פְּתָנִי חוּיִן אֲכֹזְרִין: לִדֹּ הִלָּא כָּל עוֹבְדִיהוֹן גִּלְן קְדָמִי גְּנִיזִין לְיוֹם דִּינָא בְּאוֹצְרֵי: לִהֵ קְדָמִי פּוֹרְעָנוּתָא וְאֲנָא אֲשִׁלִּים

פירוש רש"י

(כֹּז-כֹּט) לֹלִי כַעַס אוֹיֵב אֲגֹר. אִם לֹא שְׂכַעַס הָאוֹיֵב כְּנוֹס עֲלֵיהֶם לְהַשְׁחִיתָם, וְאִם יוֹכֵל לָהֶם וַיִּשְׁחִיתָם, יִתְּלָה הַגְּדֵלָה בּוֹ וּבִאֲלֵהִיו, וְלֹא יִתְּלָה הַגְּדֵלָה בִּי, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר 'פֶּן יִנְכְּרוּ צָרִימוֹ' - יִנְכְּרוּ אֶת הַדָּבָר, וְיִתְּלוּ אֶת הַדָּבָר בְּנִכְרִי שֶׁאֵין הַגְּדֵלָה שְׁלוֹ - 'פֶּן יֹאמְרוּ יָדְנוּ רָמָה' וגו'. 'כִּי אוֹתוֹ גֹּי אֲבָד עֲצוֹת הִמָּה וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה' שֶׁאֱלוֹ הָיוּ חֲכָמִים - 'יִשְׁפִּילוּ זֹאת וגו' אֵיכָה יִרְדֹּף וגו': (כֹּט) יִבְיִנוּ לְאַחֲרֵיתָם. יִתְּנוּ לֵב לְהִתְבּוֹנֵן לְסוֹף פְּרַעְנוּתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל: (לִ) אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד. מִמֶּנּוּ 'אֶלֶף' מִיִּשְׂרָאֵל: אִם לֹא כִּי צוּרָם מְכָרָם וְה' הַסְּגִירָם. מְכָרָם וּמִסְרָם בְּיָדְנוּ, לִיבְרִיר בְּלַעַז: (לֹא) כִּי לֹא כְצוּרָנוּ צוּרָם. כָּל זֶה הָיָה לָהֶם לְאוֹיֵבִים לְהִכִּין, שֶׁה' הַסְּגִירָם וְלֹא לָהֶם וּלְאַלְהֵיהֶם הַנִּצָּחוֹן, שֶׁהָרִי עַד הֵנָּה לֹא יָכְלוּ אֱלֹהֵיהֶם כָּלוּם לִנְגֹּד צוּרָנוּ, כִּי לֹא כְסִלְעָנוּ סִלְעָם. כָּל 'צוּר' שֶׁבְּמִקְרָא לְשׁוֹן סִלְעַת: וְאֵיבֵינוּ פְּלִילִים. וְעַכְשָׁו אוֹיֵבֵינוּ שׁוֹפְטִים אוֹתָנוּ, הָרִי שֶׁצוּרָנוּ מְכָרָנוּ לָהֶם: (לִבִּי) כִּי מִגֶּפֶן סֹדִם גִּפְנִים. מוֹסֵב לְמַעַלָּה,

הַפִּטְרַת סֹדֶר כֹּז (יִשְׁעִיָּה א:ב) פּוֹתַחַת שְׁמַעוּ שְׁמִים וְהֶאֱזִינִי אֶרֶץ כִּי ה' דִּבֶּר. הַקֶּשֶׁר בֵּין הַסֹּדֶר וְהַפִּטְרָתוֹ נִדְרֵשׁ בַּמִּדְרָשִׁים רַבִּים, כְּפִי שֶׁאֹמֵר רִשִׁי: "מִשָּׁה אָמַר הֶאֱזִינוּ הַשְּׁמִים. וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ לְמַה שִּׁנִּיהַ יִשְׁעִיהָ אֶת הַלְשׁוֹן? שְׁנוּ רַבּוּתֵינוּ בַּדְּבָר זֶה וּמִדְרָשׁוֹת רַבִּים בִּפְּ הַאֲזִינוּ בַּסְּפָרִי, וְנַחֲלִקוּ חֲכָמִים עֲלֵיהֶם וְאָמְרוּ: אֵין הַדְּבָר כֵּן, אֲלֹא, בּוֹמֵן שֶׁהַעֲדִים בָּאִים וּמַעֲדִים וְנִמְצְאוּ דְּבָרֵיהֶם מְכוּוֹנִין - עֲדוּתָן קִיּוּמָת, וְאִם לֹא - אֵין עֲדוּתָן קִיּוּמָת. אֵילוֹ לֹא בֹא יִשְׁעִיהָ וְנִתֵּן שְׁמִיעָה לְשָׁמַיִם וְהַאֲזִנָּה לְאָרֶץ, הָיוּ שְׁמִים מַעֲדִים וְאוֹמְרִים כְּשֶׁנִּקְרָאוּ לַעֲדוּת זֶה בִּימֵי מִשָּׁה... בַּהֲאֲזִנָּה שְׁמַעָנוּ, וְהָאָרֶץ מַעֲדָה אֲנִי נִקְרָאתִי בַּלְשׁוֹן שְׁמִיעָה, וְאֵין עֲדוּתָן מְכוּוֹנָה! בֹּא יִשְׁעִיהָ וְחִלְף אֶת הַדְּבָר נִמְצָאוּ שְׁנֵיהֶם מַעֲדִים בַּלְשׁוֹן הַאֲזִנָּה וּבַלְשׁוֹן שְׁמִיעָה".

כֹּה

לַעֲת תָּמוּט רַגְלֶם

כִּי קָרוֹב יוֹם אִידֶם

הַאֲזִינוּ

לֹא וַחֲשׂ עֲתֹדֶת לָמוֹ:

כִּי־יִדְּיִן יְהוָה עִמּוֹ

וְעַל־עֲבָדָיו יִתְּנָחֵם

כִּי יִרְאֶה כִּי־אֲזָלֹת יָד

לֹא וְאָפֶס עֲצוֹר וְעֲזוֹב:

וְאָמַר אֵי אֱלֹהֵימוֹ

לֹחַ צוֹר חֲסִיו בּוֹ:

אֲשֶׁר חָלַב זִבְחֵימוֹ יֹאכְלוּ

יִשְׁתּוּ יֵינ נְסִיכֶם

יִקְוֶמוּ וַיַּעֲזְרֶכֶם

לֹט יִהְיֶה עֲלֵיכֶם סִתְרָה:

רְאוּ | עֲתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא

וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי

אֲנִי אֲמִית וְאֲחִיָּה

מִחֲצָתִי וְאֲנִי אֲרָפָא

וְאֵין מִיָּדִי מִצִּיל:

מִ כִּי־אֲשָׂא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי

וְאֲמַרְתִּי חֵי אֲנֹכִי לְעֹלָם:

מֵא אִם־שְׁנוֹתַי בְּרֶק חֲרָבִי

וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפָּט יָדִי

שִׁי ו

תרגום אונקלוס

לַעֲדָן דִּיגִלְלוֹן מֵאַרְעֵהוֹן אַרִי קָרִיב יוֹם תְּבָרְהוֹן וּמִבַּע דְּעִתִּיד לְהוֹן: לֹא אַרִי יָדִין יְיָ דִּינָא דְּעַמִּיה וּפּוֹרְעֵנוֹת עֲבָדוּהִי צַדִּיקָא יִתְפָּרַע אַרִי גָלִי קַדְמוּהִי דְּבַעֲדָן דְּתַתְּקַף עֲלֵיהוֹן מַחַת שְׁנָאָה יְהוֹן מְטוּלְטִלִין וּשְׂבִיקִין: לֹא וַיִּימַר אֵן דְּחִלְתְּהוֹן תְּקִיפָא דְּהוּוֹ רְחִיצִין בֵּיהּ: לֹחַ דְּתִרְב נְכִסְתְּהוֹן הוּוֹ אַכְלִין שְׁתַּן חֲמַר נִסְכִּיהוֹן יִקְוֶמוֹן כְּעַן וַיִּסְעֲדוּנְכוֹן יְהוֹן עֲלִיכוֹן לְמַגִּין: לֹט חֲזוּ כְּעַן דְּאָנָא אֲנָא הוּא וְלִית אֱלֹה בִּר מְנִי אֲנָא מְמִית וּמַחִי מַחִינָא וְאִף מַסִּנָּא וְלִית מִן יָדִי מְשִׁיזִיב: מִ אַרִי אֲתַקִּינִית בְּשָׁמַיָא בֵּית שְׁכִינָתִי וְאֲמַרִית קִים אֲנָא לְעֹלָמִין: מֵא אִם עַל חַד תִּרִין כְּחִיזוּ בְּרָקָא מְסוּף שְׁמַיָא וְעַד סוּף שְׁמַיָא תִּתְגַּלִּי חֲרָבִי וְתַתְּקַף בְּדִינָא יָדִי אֲתִיב פּוֹרְעֵנוֹתָא לְשָׁנַי וּלְבַעֲלִי

פירוש רש"י

בַּלְעֹז מִיִּטְנִיר: עֲצוֹר. הוּא הַנּוֹשֵׁעַ בְּמַעֲצוֹר הַמוֹשֵׁל: עֲזוֹב. מִחֲזֶק, כְּמוֹ 'וַיַּעֲזֹבוּ יְרוּשָׁלַם עַד הַחוֹמָה' (עזרא ה:כט), 'אִיךָ לֹא עֲזָבָה עִיר תְּהִלָּת' (ירמיה כח:כד), אִיפּוֹרְצָאוֹר: (לֹא) וְאָמַר. הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם, 'אֵי אֱלֹהֵימוֹ' עֲבוּדָה זָרָה שֶׁעָבְדוּ: צוֹר חֲסִיו בּוֹ. הַסֵּלַע שֶׁהָיוּ מִתְכַּסִּין בּוֹ מִפְּנֵי הַחֲמָה וְהַצָּנָה, כְּלוּמַר, שֶׁהָיוּ בְּטוֹחִין בּוֹ לְהִגָּן עֲלֵיהֶם מִן הָרָעָה: (לֹחַ) אֲשֶׁר חָלַב זִבְחֵימוֹ. הָיוּ אוֹתֵן אֱלֹהוֹת אוֹכְלִים, שֶׁהָיוּ מִקְרִיבִים לִפְנֵיהֶם וְשׁוֹתִין יֵינ נְסִיכֶם: יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה. אוֹתוֹ הַצּוֹר יִהְיֶה לָכֶם מַחֲסֶה וּמִסְתּוֹר: (לֹט) רְאוּ עֲתָה. הִבִּינוּ מִן הַפְּרַעְנוֹת שֶׁהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם וְאֵין לָכֶם מוֹשִׁיעַ, וּמִן הַתְּשׁוּעָה שְׁאוּשִׁיעֶכֶם וְאֵין מוֹחֶה בְּיָדִי, כִּי 'אֲנִי אֲנִי הוּא' – אֲנִי לְהַשְׁפִּיל וְאֲנִי לְהָרִים: וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי. עוֹמֵד כְּנֶגְדִי לְמַחֲוֹת: עִמָּדִי. דִּגְמַתִּי וְכְמוֹנִי: וְאֵין מִיָּדִי מִצִּיל. הַפּוֹשְׁעִים בִּי: (מ) כִּי אֲשָׂא אֶל שָׁמַיִם יָדִי. כִּי בַּחֲרוֹן אַפִּי אֲשָׂא יָדִי אֶל עַצְמִי בְּשִׁבּוּעָה: וְאֲמַרְתִּי חֵי אֲנֹכִי. לְשׁוֹן שְׁבּוּעָה הוּא: אֲנִי נִשְׁבַּע 'חֵי אֲנֹכִי': (מֵא) אִם שְׁנוֹתַי בְּרֶק חֲרָבִי. אִם אֲשַׁנֵּן אֶת לֶהַב חֲרָבִי, כְּמוֹ 'לְמַעַן הִיָּה לֶהַב בְּרֶק' (יחזקאל יב:יט), פְּלֶאנְדְּרוֹ: וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפָּט יָדִי. לְהַנִּיחַ מִדַּת רַחֲמִים בְּאוֹיְבֵי שֶׁהִרְעוּ לָכֶם, 'אֲשֶׁר אֲנִי קֹצֵפְתִי מֵעַט וְהִמָּה עֲזָרוּ לְרָעָה' (תרי עשר, זכריה, ז:ז). וְתֹאחֲזוּ יָדִי אֶת מִדַּת הַמִּשְׁפָּט לְהַחֲזִיק בָּהּ וּלְנַקֵּם נַקֵּם:

לַעֲת תָּמוּט רַגְלֶם. כְּשֶׁתִּתֶּם זְכוֹת אֲבוֹתֶם, שֶׁהֵם סְמוּכִים עָלָיו: כִּי קָרוֹב יוֹם אִידֶם. מִשְׁאַרְצָה לְהִבְיֵא עֲלֵיהֶם יוֹם אִידֶם, קָרוֹב וּמִזְמָן לִפְנֵי לְהִבְיֵא עַל יָדִי שְׁלוּחִים הִרְבָּה: וַחֲשׂ עֲתֹדֶת לָמוֹ. וּמִהָרָא יִבְאוּ הָעֲתִידוֹת לָהֶם: וַחֲשׂ. כְּמוֹ 'מִהָרָא יִחִישָׁה' (ישעיה ב:כג). עַד כָּאֵן הָעִיד עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה דְּבָרֵי תוֹכְחָה לְהִיּוֹת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעַד, כְּשֶׁתָּבוֹא עֲלֵיהֶם הַפְּרַעְנוֹת, יִדְעוּ שֶׁאֵין הוֹדְעֵתִים מֵרָאשׁ; מִכָּאֵן וְאִילָף הָעִיד עֲלֵיהֶם דְּבָרֵי תִנְחוּמִין, שֶׁיִּבְאוּ עֲלֵיהֶם כְּכֹלּוֹת הַפְּרַעְנוֹת, כָּכֹל אֲשֶׁר אָמַר לְמַעַל 'וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עָלֶיךָ וְגו' הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וְגו' וְשֶׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְגו' (לעיל כג:כא, כג): (לֹא) כִּי יָדִין ה' עִמּוֹ. כְּשֶׁיִּשְׁפֹּט אוֹתָם בִּיִּסּוּרִין הִלְלוּ הָאֲמוּרִים עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ 'כִּי בָם יָדִין עַמִּים' (איוב ז:פה) – יִיָּסֵר עַמִּים. 'כִּי' זֶה אֵינוֹ מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'דְּהָא' לְתַת טַעַם לְדְּבָרִים שֶׁל מַעַלָּה, אֲלֹא לְשׁוֹן תַּחֲלַת דְּבוּר, כְּמוֹ 'כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ' (ויקרא יט:נה); כְּשֶׁיִּבְאוּ עֲלֵיהֶם מִשְׁפָּטִים הִלְלוּ וַיִּתְּנָחֵם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל עֲבָדָיו לְשׁוֹב וּלְרַחֵם עֲלֵיהֶם: יִתְּנָחֵם. לְשׁוֹן הַפֶּךְ הַמַּחֲשָׁבָה לְהַטִּיב אוֹ לְהָרַע: כִּי יִרְאֶה כִּי אֲזָלֹת יָד. כְּשֶׁיִּרְאֶה כִּי יָד הָאוֹיֵב הוֹלֶכֶת וְחֹזֶקָה עֲלֵיהֶם, וְ'אָפֶס' בָּהֶם 'עֲצוֹר וְעֲזוֹב': עֲצוֹר. נוֹשֵׁעַ עַל יָדִי עוֹצֵר וּמוֹשֵׁל שִׁיעֵצָר בָּהֶם: עֲזוֹב. עַל יָדִי עוֹזֵב. 'עוֹצֵר' – הוּא הַמוֹשֵׁל, הָעוֹצֵר בָּעַם שֶׁלֹּא יִלְכוּ מִפְּזָרִים בְּצִאתָם לְצָבָא עַל הָאוֹיֵב,

כו

אָשִׁיב נָקָם לְצָרִי

מִבְּאֶשְׁכִּיר חֲצִי מָדָם

מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה

מִגְּהֵרְנִינוּ גוֹיִם עִמּוֹ

וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרָיו

וְלַמְשָׁנָי אֲשִׁלֵּם:

וְחֶרֶבִי תֹאכַל בָּשָׂר

מֵרֹאשׁ פְּרָעוֹת אוֹיֵב:

כִּי דָם־עֲבָדָיו יָקוּם

וְכִפֹּר אֲדָמָתוֹ עִמּוֹ:

הַאֲזִינוּ

תרגום אונקלוס

דְּבָבִי אֲשִׁלֵּם: מִבְּאֶרְוֵי גֵרִי מִדָּמָא וְחֶרֶבִי תִקְטִיל בְּעַמְמִיָּא מָדָם קְטִילִין וְשִׁבְן לְאַעְדָּאָה כְּתָרִין מְרִישׁ שְׁנָאָה וּבְעִיל דְּבָבָא: מִגְּשִׁבְחָא עַמְמִיָּא עִמִּיהָ אֲרִי פּוֹרְעָנוֹת עֲבָדֵיהִי צְדִיקָא יִתְפָּרַע וּפּוֹרְעָנוֹתָא יִתִּיב לְשִׁנְאוֹהִי וְיִכְפֹּר עַל אֲרַעֲיָה וְעַל עַמִּיָּה: פִּירוּשׁ רִשִּׁי

רַבִּי נַחֲמִיָּה דּוֹרְשָׁה כָּלפִי הָאֲמוֹת:

כִּי גוֹי אֲבָד עֲצוֹת הָמָּה (פסוק כח) כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי תַחֲלָה, עַד וְאִיִּבְיָנוּ פְּלִילִים (פסוק לא). כִּי מִגֶּפֶן סָדָם גִּפְנָם (פסוק לב) שֶׁל אֲמוֹת. וּמִשְׁדָּמַת עֲמֶרְהָ וְגו'. וְלֹא יִשִּׁימוּ לָבָם לְתַלּוֹת בִּי הַגְדֵּלָה. עֲנִבְמוּ עֲנִבֵּי רוּשׁ. הוּא שֶׁאָמַר לוֹלִי כַּעַס אוֹיֵב אֲגוּר (פסוק כז) עַל יִשְׂרָאֵל לְהַרְעִילָם וּלְהַמְרִירָם, לְפִיכָךְ אֲשַׁכֵּל מִרְרַת לָמוֹ (פסוק לב) לְהַלְעִיט אוֹתָם עַל מַה שֶּׁעָשׂוּ לִבְנֵי. חֶמֶת תִּנְיָנִים יִנָּם (פסוק לג) מוֹכֵן לְהַשְׁקוֹתָם עַל מַה שֶּׁעוֹשִׂין לָהֶם. כָּמֹס עֲמָדִי (פסוק לד) אוֹתוֹ הַכּוֹס, שֶׁנֶּאֱמַר 'כִּי כּוֹס בֵּיד ה' וְגו' (תהלים סדר י פסוק טא, מִזְמוֹר עֹד שִׁלְנוּ פִּסּוּק ט). לְעַת תִּמְוֹט רִגְלָם (פסוק לה) כְּעַנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר 'תִּרְמָסְנָה רִגְלֵי' (ישעיה ל"ט). כִּי יִדִּין ה' עִמּוֹ (פסוק לו) בְּלִשׁוֹן זֶה מִשְׁמַשׁ 'כִּי יִדִּין' בְּלִשׁוֹן 'דָּהָא', וְאִין 'יִדִּין' לִשׁוֹן יִסְרוּרִין, אֲלֵא כְּמוֹ: כִּי יִרִיב אֶת רִיבָם מִיַּד עוֹשְׁקֵיהֶם, כִּי יִרְאֶה כִּי אֲזֻלַּת יָד וְגו' (פסוק לז). וְאָמַר אֵי אֱלֹהֵימוֹ (פסוק לז) וְהָאוֹיֵב יֹאמַר: אֵי אֱלֹהֵימוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמַר טִיטוֹס הַרְשַׁע כְּשֶׁגָּדַר אֶת הַפְּרִכָּת, כְּעַנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר 'וְתִרָא אִיבְתִּי וְתִכְסֶּה בּוֹשָׁה הָאֲמָרָה אֵלֵי אִינוּ ה' אֱלֹהֵיךָ' (תרי עשר, מִיכָה, יא:ג). רָאוּ עֲתָה כִּי אֲנִי וְגו' (פסוק לט) אֲזִי יִגְלֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִשׁוּעָתוֹ, וְיֹאמַר: רָאוּ עֲתָה כִּי אֲנִי הוּא, מֵאֲתִי בָּאת עֲלֵיהֶם הַרְעָה, וּמֵאֲתִי תָבֵא עֲלֵיהֶם הַטּוֹבָה. וְאִין מִיָּדִי מִצִּיל. שִׁיִּצִּיל אֶתְכֶם מִן הַרְעָה אֲשֶׁר אָבִיא עֲלֵיכֶם. כִּי אֲשָׂא אֶל שָׁמַיִם יָדִי (פסוק מ) כְּמוֹ: 'כִּי נִשְׁאֲתִי'; תִּמְיֵד אֲנִי מִשְׁרָה מְקוֹם שְׁכִינָתִי בְּשָׁמַיִם, כְּתִרְגוּמוֹ. אֲפִלּוּ חָלַשׁ לְמַעֲלָה וּגְבוּרָה לְמַטָּה, אֵימַת עֲלִיּוֹן עַל הַתַּחְתּוֹן, וְכָל שָׁכֵן שֶׁגְבוּרָה לְמַעֲלָה וְחָלַשׁ לְמַטָּה. יָדִי. מְקוֹם שְׁכִינָתִי, כְּמוֹ 'אִישׁ עַל יָדוֹ' (במדבר כ"ז), וְהָיָה בְּיָדִי לְפָרַע מִכָּם, אֲבָל אֲמַרְתִּי שְׁחִי אֲנִכִּי לְעוֹלָם, אֲנִי מִמָּהָר לְפָרַע, לְפִי שִׁישׁ שֶׁהוּא בְּדָבָר, אֲנִי חֵי לְעוֹלָם, וּבְדוֹרוֹת אַחֲרוֹנִים אֲנִי נִפְרַע מֵהֶם, וְהִיכָלְתִּי בְּיָדִי לְפָרַע מִן הַחַיִּים וּמִן הַמֵּתִים. מֶלֶךְ בָּשָׂר וְדָם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לָמוֹת, מִמָּהָר נִקְמָתוֹ לְפָרַע בְּחַיָּיו, כִּי שָׁמָּה יָמוֹת הוּא אוֹיְבוֹ, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא רָאָה נִקְמָתוֹ מִמֶּנּוּ; אֲבָל אֲנִי חֵי לְעוֹלָם, וְאִם יָמוֹתוֹ הֵם וְאִינוּ נִפְרַע בְּחַיָּיהֶם, אֲפָרַע בְּמוֹתָם. אִם שְׁנוֹתֵי בָרֶךְ חֶרֶבִי (פסוק מא) הַרְבֵּה 'אִם' יֵשׁ שְׁאִינָם תְּלוּיִין: כְּשֶׁאֲשַׁנֵּן בָּרֶךְ חֶרֶבִי וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי, כָּלֹ כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי לְמַעֲלָה:

מותר להפיץ ללימוד תורה אך לא למטרה מסחרית

כֹּה מֵד וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה־הַזֹּאת בְּאָזְנֵי קָמַח שְׂבִיעִי ז'
 מֵה הָעָם הוּא וְהוֹשַׁע בֶּן־נוּן: וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל־
 מִז הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שִׁימוּ
 לְבַבְכֶּם לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מַעֲיֵד בְּכֶם הַיּוֹם
 אֲשֶׁר תַּצּוּם אֶת־בְּנֵיכֶם לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי
 מִז הַתּוֹרָה הַזֹּאת: כִּי לֹא־דָבָר רַק הוּא מִכֶּם כִּי־הוּא חַיִּיכֶם
 וּבְדַבַּר הַזֶּה תֹּאכְלוּ יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים
 אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

מח, מט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר: עֲלֶה קָמַח מִפְטִיר

תרגום אונקלוס

מִז וְאַתָּא מֹשֶׁה וּמַלְלִיל יֵת כָּל פִּתְגָמֵי תוֹשְׁבֵיחָתָא הָדָא קָדָם עֲמָא הוּא וְהוֹשַׁע בֶּן נוּן: מֵה וְשִׁיעִי מֹשֶׁה לְמַלְלָא יֵת כָּל
 פִּתְגָמֵי הָאֵלִין עִם כָּל יִשְׂרָאֵל: מִז וְאָמַר לְהוֹן שׁוּן לְכַבּוֹן לְכָל פִּתְגָמֵי דְאַנָּא מִסְהִיד בְּכוּן יוֹמָא דִּין דִּתְפִקְדוֹנוֹנוֹן יֵת
 בְּנִיכּוֹן לְמַטְר לְמַעַבְד יֵת כָּל פִּתְגָמֵי אוּרִיתָא הָדָא: מִז אָרִי לֹא פִתְגָם רִיקָן הוּא מִנְכּוֹן אָרִי הוּא חַיִּיכּוֹן וּבְפִתְגָמָא הָדִין
 תִּירְכוֹן יוֹמִין עַל אֶרְעָא דְאַתּוֹן עֹבְרִין יֵת יִרְדְּנָא לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ: מִז וּמַלְלִיל יֵי עִם מֹשֶׁה בְּכֶרֶן יוֹמָא הָדִין לְמִימַר: מִט סָק

פירוש רש"י

בְּזַרְעוֹ: (מח) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה.
 בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת נֶאֱמַר 'בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה'. נֶאֱמַר
 בְּנַח 'בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נַח וְגו'' (בראשית ה:כז) –
 בְּמֵרָאית אורו של יום, לפי שֶׁהָיוּ בְּנֵי דוֹרוֹ
 אוֹמְרִים: 'מִכָּף וְכָף! אִם אָנוּ מְרַגִּישִׁין בּוֹ, אֵין אָנוּ
 מְנִיחִין אוֹתוֹ לִכְנֶס בַּתְּבָה! וְלֹא עוֹד, אֲלֹא אָנוּ
 נוֹטְלִין כְּשִׁילִין וְקִרְדָּמוֹת וּמִבְקָעִין אֶת הַתְּבָה!'.
 אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: 'הֲרִינִי מְכַנִּיסוֹ בְּחֻצֵי הַיּוֹם,
 וְכָל מִי שֵׁישׁ בִּידוֹ כַּח לְמַחֹת יָבֹא וַיִּמְחֶה!'.
 בְּמֵצָרִים נֶאֱמַר 'בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא ה'' (שמות
 ט:כג) – לפי שֶׁהָיוּ מְצָרִים אוֹמְרִים: 'מִכָּף וְכָף! אִם
 אָנוּ מְרַגִּישִׁין בָּהֶם, אֵין אָנוּ מְנִיחִין אוֹתָם לְצֵאתָ!
 וְלֹא עוֹד, אֲלֹא אָנוּ נוֹטְלִין סִיפּוֹת וְכָלִי זֵין וְהוֹרִגִין
 בָּהֶם', אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: 'הֲרִינִי מוֹצִיאֵן בְּחֻצֵי
 הַיּוֹם, וְכָל מִי שֵׁישׁ בּוֹ כַּח לְמַחֹת, יָבֹא וַיִּמְחֶה!'.
 אַף כָּאֵן בְּמִיתָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה נֶאֱמַר 'בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה'.
 לפי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: 'מִכָּף וְכָף! אִם אָנוּ
 מְרַגִּישִׁין בּוֹ, אֵין אָנוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ. אָדָם שֶׁהוֹצִיאָנוּ
 מִמִּצְרַיִם וְקָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְהוֹרִיד לָנוּ אֶת הַמָּן,
 וְהִגִּיד לָנוּ אֶת הַשְּׁלֹו, וְהַעֲלָה לָנוּ אֶת הַבָּאָר, וְנָתַן
 לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, אֵין אָנוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ!'. אָמַר
 הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: 'הֲרִינִי מְכַנִּיסוֹ בְּחֻצֵי הַיּוֹם וְכו':

מפתח סדרי התנ"ך

לפסוק מג – הרנינו גוים עמו כי דם־עבדיו יקום ונקם ישיב לִצְרֵיו וּכְפָר אֲדַמְתוּ עִמּוֹ:
 נקמת ה' בגוים גם בירמיה ראש סדר כח לִכֵּן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נֹאֵם־ה' וְהַשְׁמַעְתִּי אֶל־רַבַּת בְּנֵי־עַמּוֹן תְּרוּעַת מִלְחָמָה
 וְהִיתָה לְתֵל שְׂמָמָה וּבִנְתִּיהָ בָאֵשׁ תִּצְתָּנָה וַיִּרַשׁ יִשְׂרָאֵל אֶת־יִרְשֵׁיו אָמַר ה':
 וּבִישְׁעִיהָ רֹאשׁ סִדְר וּלְקַחוּם עִמֵּם וְהַכִּיאוּם אֶל־מְקוֹמָם וְהַתְּנַחֲלוּם בֵּית־יִשְׂרָאֵל עַל אֲדַמְתָּ ה' לַעֲבָדִים וּלְשִׁפּוֹת וְהָיוּ
 שְׂבִים לְשִׁבְיָהֶם וְרָדוּ בְּגִישֵׁיהֶם: וגם בראש סדר כא שם וְהֶאֱכַלְתִּי אֶת־מוֹנִיךְ אֶת־בָּשָׂרָם וּכְעָסִים דָּמָם יִשְׁפְּרוּ וַיִּדְעוּ
 כָּל־בָּשָׂר כִּי אֲנִי ה' מוֹשִׁיעַךְ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר יַעֲקֹב: וכן גם בנבואת יחזקאל על חורבן צור (ט:א) וְהוֹרְדְתִּיךְ אֶת־יִוֹרְדֵי בֹור
 אֶל־עַם עוֹלָם וְהוֹשַׁכְתִּיךְ בְּאֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת כְּחֹרְבוֹת מַעוֹלָם אֶת־יִוֹרְדֵי בֹור לְמַעַן לֹא תִשְׁכְּבִי וְנִתְתִּי צָבִי בְּאֶרֶץ חַיִּים:

כו

אֶל־הוֹרֵעַ עֲבָרִים הִזָּה הוֹרֵנִבוּ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר
עַל־פְּנֵי יְרֵחוֹ וּרְאָה אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נָתַן לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל לְאֶחָזָה: וּמַת בָּהֶר אֲשֶׁר אַתָּה עָלָה שָׁמָּה
וְהָאֶסָף אֶל־עַמִּיךָ כְּאֲשֶׁר־מַת אֶהֱרֹן אֲחִיךָ בְּהֹר הַהוּר
וַיֵּאָסֶף אֶל־עַמּוּיוֹ: עַל־אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּמִי־מְרִיבַת קֹדֶשׁ מִדְּבַר־צֶן עַל־אֲשֶׁר
נָב לֹא־קִדַּשְׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כִּי מִנְּגִד תִּרְאָה
אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אֲנִי נָתַן
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כז

א וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי קֵן וְזֹאת הַבְּרָכָה
ב יִשְׂרָאֵל לְפָנֶי מוֹתוֹ: וַיֹּאמֶר יְהוָה מְסִינִי בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר
לָמוֹ הוֹפִיעַ מִהָר פָּאֲרֹן וְאַתָּה מִרְבַּת קֹדֶשׁ מִימִינִי
ג אֲשֶׁר־[אֵשׁ דֶּת] לָמוֹ: אֵף חִבֵּב עַמִּים כָּל־קִדְשֵׁי בִידְךָ

תרגום אונקלוס

לְטוּרָא דְעִבְרָאִי הִדִּין לְטוּרָא דְנָבוּ דְבִאֲרַעָא דְמוֹאָב דְעַל אִפִּי יְרֵיחוֹ וְחִזִּי יֵת אֲרַעָא דְכְנַעַן דְאַנָּא יְהִיב לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לְאֶחְסָנָא: ז וּמִוֹת בְּטוּרָא דְאֵת סְלִיק לְתַמָּן וְאַתְכַּנֵּינִשׁ לְעַמְךָ כְּמָא דְמִית אֶהֱרֹן אַחֲוָךְ בְּהוּר טוּרָא וְאַתְכַּנֵּינִשׁ לְעַמִּי:
נא עַל דְשִׁקְרָתוֹן בְּמִימְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי מַצּוֹת רָקִם מִדְּבָרָא דְצִין עַל דְלֹא קִדִּישְׁתוֹן יְתִי בְּגוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
נב אֲרִי מִקְבִּיל תַּחֲזִי יֵת אֲרַעָא וְלְתַמָּן לֹא תִיעוֹל לְאֲרַעָא דְאַנָּא יְהִיב לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

א וְדָא בְּרִכְתָּא דְבְרִיךְ מֹשֶׁה נְכִיָּא דִּי יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִדֵּם מוֹתִיָּה: ז וַאֲמַר יִי מְסִינִי אֲתַגְלִי וְזִיְהוּר יִקְרִיָּה
מִשְׁעִיר אֲתַחֲזִי לְנָא אֲתַגְלִי בְּגִבּוֹרְתִּיָּה עַל טוּרָא דְפָאֲרֹן וְעַמִּיָּה רַבּוֹת קִדִּישִׁין כְּתִב יְמִינִיָּה מְגוֹ אִישְׁתָּא
אוֹרִיתָא יְהִיב לְנָא: ג אֵף חִבֵּיבְנוֹן לְשִׁבְטֵיָא כָּל קִדִּישׁוֹהִי בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָא אִפִּיק מִמַּצְרִים
פִּירוּשׁ רְשִׁי

(נ) כְּאֲשֶׁר מַת אֶהֱרֹן אֲחִיךָ. בְּאוֹתָהּ מִיתָה שְׂרָאִית
וְחִמְדָּתָּ אוֹתָהּ. שְׁהַפְשִׁיט מֹשֶׁה אֶת אֶהֱרֹן בְּגִד רֵאשׁוֹן
וְהִלְבִּישׁוֹ לְאַלְעֶזֶר, וְכֵן שֵׁנִי, וְכֵן שְׁלִישִׁי, וְרָאָה בְּנוֹ
בְּכַבּוּדוֹ. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: 'אֶהֱרֹן אֲחִי, עָלָה לְמִטָּה' –
וְעָלָה: 'פֶּשֶׁט יְדֶיךָ' – וּפֶשֶׁט, 'פֶּשֶׁט רַגְלֶיךָ' – וּפֶשֶׁט,
'עֵצִים עֵינֶיךָ' – וְעֵצִים, 'קֶמֶץ פִּיד' – וְקֶמֶץ, וְהִלֵּךְ לוֹ.
אָמַר מֹשֶׁה: 'אֲשֶׁרִי מִי שְׁמַת בְּמִיתָה זוֹ': (נא) עַל
אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי. גִּרְמַתְּם לְמִרוֹת פִּי [וַיֵּג לְמַעַל בַּיָּד]: עַל
אֲשֶׁר לֹא קִדַּשְׁתֶּם אוֹתִי. גִּרְמַתְּם לִי שְׁלֹא אֶתְקַדַּשְׁתִּי.
אָמַרְתִּי לָכֶם 'וְדִבַּרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע' (במדבר יז:לח) וְהֵם
הִכּוּהוּ, וְהִצְרִכּוּ לְהַכּוֹתוֹ פְּעָמִים; וְאֵלּוּ דִּבְרוּ עִמּוֹ
וְנָתַן מִימּוֹ בְּלֹא הַפָּאָה, הִיָּה מִתְקַדֵּשׁ שֵׁם שְׁמִים,
שְׁהִיּוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: 'וְמָה הַסֵּלַע הַזֶּה, שְׁאִינִי
לְשֹׁכֵר וְלֹא לְפִרְעָנוֹת, אִם זָכָה אֵין לוֹ מִתֵּן שָׁכֵר, וְאִם
חֲטָא אֵינִי לֹקֶה – כִּךָּ מְקִים מַצּוֹת בּוֹרְאוֹ, אָנּוּ לֹא
כָּל שְׂכָן!': (נב) כִּי מִנְּגִיד. מִרְחֹק: תִּרְאָה וְגו'. כִּי אִם
לֹא תִרְאָנָה עֲכָשׁוּ, לֹא תִרְאָנָה עוֹד בְּחִיָּךְ: וְשָׁמָּה לֹא
תָבוֹא. וַיִּדְעָתִי כִּי חִבֵּיבָהּ הִיא לָךְ, עַל כֵּן אֲנִי אוֹמֵר
לָךְ: 'עָלָה' וְרָאָה:

סדר כז (א) וְזֹאת הַבְּרָכָה. לְפָנֶי מוֹתוֹ. סְמוּךְ לְמִיתָתוֹ,
שְׁאִם לֹא עֲכָשׁוּ, אֵימָתִי?: (ב) וַיֹּאמֶר ה' מְסִינִי בָּא.
פֶּתַח תַּחֲלָה בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל מְקוֹם, וְאַחֵר כִּךָּ פֶּתַח

סדר	פסוק	למנהג הספרדים והאשכנזים: הפטרת סדרת האזינו בספר שמואל	פרשה
לג	וַיִּדְבֹּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת	בְּיוֹם הַצִּיל יְהוָה אֶתוֹ	שכג
יד	מִכַּף כָּל־אִיְבּוֹ וּמִכַּף שָׂאוֹל:	וַיֹּאמֶר יְהוָה סִלְעִי וּמִצִּדֹּתִי	
טו	וּמִפְּלִטֵי־לִי: אֱלֹהֵי צוּרֵי אַחֲסֵה־בּוֹ	מִגִּבֹּרֵי וְקֶרֶן יִשְׁעִי	
	מִשְׁגָּבִי וּמִנוֹסִי	מִשְׁעִי מִחֲמַס תִּשְׁעֵנִי:	
כ	מִהָלָל אֶקְרָא יְהוָה	וּמֵאִיְבֵי אוֹשָׁע:	
כא	כִּי אֶפְפָּנִי מִשְׁבְּרֵי־מוֹת	נִחֲלִי בְלִיעֵל יִבְעֲתָנִי:	
כב	חֲבִלִי שָׂאוֹל סִבְנִי	קִדְמָנִי מִקְשֵׁי מוֹת:	
כג	בְּצַר־לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהֵי אֶקְרָא	וַיִּשְׁמַע מִהִיכְלוֹ קוֹלִי וְשׁוֹעַתִי בְּאֲזָנָיו:	
כד	וּתְגַעַשׁ [וַיִּתְגַּעַשׁ] וּתְרַעַשׁ הָאָרֶץ מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ וַיִּתְגַּעַשׁוּ כִּי־חָרָה לוֹ:		
כה	עָלָה עָשָׁן בְּאָפוֹ וְאֵשׁ מִפִּיו תֹּאכַל	גִּחְלִים בָּעֲרוּ מִמֶּנּוּ:	
כו	וַיֵּט שָׁמַיִם וַיִּרֹד	וַעֲרַפֵּל תַּחַת רַגְלָיו:	
כז	וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוֹב וַיַּעֲף	וַיֵּרָא עַל־כְּנָפֵי־רוּחַ:	
כח	וַיֵּשֶׁת חֹשֶׁךְ סָבִיבֹתָיו סִכּוֹת	חֲשֵׁר־תַּמִּים עָבִי שְׁחָקִים:	
כט, ל	מִנְּגִה נִגְדּוּ בָּעֲרוּ גִחְלֵי־אֵשׁ:	יִרְעֻם מִן־שָׁמַיִם יְהוָה	
לא	וַעֲלִיזוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ:	וַיִּשְׁלַח חֲצִצִּים וַיִּפִּיצֵם בִּרְק וִיהִמֵּם [וַיְהִם]:	
לב	וַיִּרְאוּ אֲפָקֵי יָם יִגְלוּ מִסְדּוֹת תַּבַּל	בְּגִעְרַת יְהוָה מִנְּשֹׁמֶת רוּחַ אָפוֹ:	
לג	וַיִּשְׁלַח מִמָּרוֹם יִקְחָנִי	יִמְשְׁנִי מִמִּים רַבִּים:	
לד	וַיִּצִּילָנִי מֵאִיְבֵי עָז	מִשְׁנָאִי כִּי אֲמָצוּ מִמֶּנִּי:	
לה, לו	וַיִּקְדָּמָנִי בְּיוֹם אִיְדִי וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעַן לִי:	וַיֵּצֵא לִמְרַחֵב אֶתִּי	
לז	וַיַּחְלֲצָנִי כִּי־חִפְּץ בִּי:	וַיַּגְמֵלָנִי יְהוָה כְּצִדְקָתִי	
לח	כָּבֹד יָדַי יִשְׁיב לִי:	כִּי שָׁמַרְתִּי דְרָכֵי יְהוָה	
לט	וְלֹא רָשַׁעְתִּי מֵאֱלֹהֵי:	כִּי כָל־מִשְׁפָּטוֹ לִנְגִדִי וַחֲקָתָיו לֹא־אֶסּוּר מִמֶּנָּה:	
מ	וְאֶהְיֶה תָמִים לוֹ	וְאֶשְׁתַּמְרָה מֵעוֹנֵי:	
מא	וַיֵּשֶׁב יְהוָה לִי כְּצִדְקָתִי	כְּבָרִי לִנְגֵד עֵינָיו:	
מב	עִם־חֲסִיד תִּתְחַסֵּד	עִם־גִּבּוֹר תָּמִים תִּתַּמֵּם:	
מג	עִם־גִּבּוֹר תִּתְבָּר	וְעִם־עַקֵּשׁ תִּתְפַּל:	
מד	וְאֶת־עַם עָנִי תוֹשִׁיעַ	וַעֲיַנִּיךְ עַל־רַמִּים תִּשְׁפִּיל:	
מה	כִּי־אֲתֶה גִירִי יְהוָה	וַיְהִי יְהוָה גִּיִּיהַ חֲשָׁכִי:	

לָג מִזְּכָרָה אֲרוֹן גָּדוֹד בְּאֵלֶיךָ אֲדַלֵּג-שׁוֹר:
 מִזְּהָל תָּמִים דְּרָכֹו אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה מִגֵּן הוּא לְכָל הַחֲסִים בּוֹ:
 מִחַי מִי-אֵל מִבְּלַעֲדֵי יְהוָה וּמִי צוֹר מִבְּלַעֲדֵי אֱלֹהֵינוּ:
 מִטְּהָל מַעֲוִזִי חֵיל וַיִּתֵּר תָּמִים דִּרְכּוֹ [דִּרְכָּל]:
 נ מְשֻׁנָּה רִגְלִיו [רִגְלָי] כְּאֵילֹת וְעַל בְּמַתִּי יַעֲמִדְנִי:
 נֹא מִלֵּמֶד יָדַי לְמַלְחָמָה וּנְחַת קֶשֶׁת-נְחוּשָׁה זִרְעֹתַי:
 נִב, נִג וַתִּתֵּן-לִי מִגֵּן יִשְׁעֶךָ וַעֲנַתְךָ תִּרְבֵּנִי: תִּרְחִיב צַעֲדֵי תַחְתָּנִי וְלֹא מַעַדֹו קִרְסָלִי:
 נִד אֲרֹדְפָה אִיבִי וְאַשְׁמִידֵם וְלֹא אָשׁוּב עַד-כְּלוּתָם:
 נִה וְאֶכְלֵם וְאַמְחָצֵם וְלֹא יִקְוֹמוּן וַיִּפְּלוּ תַחַת רִגְלִי:
 נִו וַתִּזְרְנִי חֵיל לְמַלְחָמָה תִּכְרִיעַ קִמִּי תַחְתָּנִי:
 נִז, נִח וְאִיבֵי תַתָּה לִי עֶרְף מְשֻׁנָּאִי וְאַצְמִיתָם: יִשְׁעוּ וְאִין מִשְׁיַע אֶל-יְהוָה וְלֹא-עָנָם:
 נִט וְאַשְׁחָקֵם כַּעֲפֹר-אַרֶץ כְּטִיט-חוּצוֹת אֲדָקֵם אֲרַקֵּם:
 ס וַתִּפְּלֹטְנִי מִרִּיבֵי עַמִּי תִשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עִם לֹא-יִדְעֵתִי יַעֲבֹדְנִי:
 סֹא, סֹב בְּנִי נִכֵּר יִתְכַּחֲשׁוּ-לִי לְשִׁמוֹעַ אֲזִן יִשְׁמָעוּ לִי: בְּנִי נִכֵּר יִבְלוּ וַיַּחֲגְרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם:
 סֹג חֵי-יְהוָה וּבְרוּךְ צוּרֵי וַיִּרֶם אֱלֹהֵי צוֹר יִשְׁעֵי:
 סֹד הָאֵל הִנֵּתָן נִקְמַת לִי וּמִרִיד עַמִּים תַּחְתָּנִי:
 סֹה וּמוֹצִיאִי מֵאִיבֵי וּמִקְמִל תִּרְוַמְּנִי מֵאִישׁ חֲמָסִים תִּצִּילְנִי:
 סֹו עַל-כֵּן אוֹדֶךָ יְהוָה בְּגוֹיִם וְלִשְׁמֹךְ אֲזַמֵּר:
 לָד א מַגְדִּיל [מַגְדּוֹל] יְשׁוּעוֹת מִלְכּוֹ וַעֲשֵׂה-חֶסֶד לְמִשְׁיַחוֹ לְדָוִד וּלְזֶרְעוֹ עַד-עוֹלָם:

סדר	פסוק	למנהג התימנים: הפטרת סדרת האזינו בספר יחזקאל	פרשה
ט	כז	כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה וְלִקְחַתִּי אֹנִי מִצִּמְרַת הָאָרֶץ הָרְמָה וּנְתַתִּי סֹג	
		מִרֹאשׁ יִנְקוּתִיו רַךְ אֶקְטֹף וְשַׁתְּלֹתִי אֹנִי עַל הַר-גִּבְעָה וְתָלוּל:	
	כז	בְּהָר מְרוֹם יִשְׂרָאֵל אֶשְׁתַּלֵּנוּ וְנִשְׂאָ עֲנָף וַעֲשֵׂה פְרִי וְהָיָה לְאָרֶץ	
		אֲדִיר וְשָׁכְנוּ תַחְתָּיו כָּל צִפּוֹר כָּל-כְּנָף בְּצִל דְּלִיּוּתִיו תִּשְׁכַּנָּה:	
	כח	וַיִּדְעֻו כָּל-עַצֵּי הַשָּׂדֶה כִּי אֲנִי יְהוָה הִשְׁפַּלְתִּי עַץ גִּבְעָה	
		הַגִּבְעָתִי עַץ שָׁפֹל הוֹבֵשְׁתִּי עַץ לֹחַ וְהִפְרַחְתִּי עַץ יִבֵּשׁ אֲנִי	
		יְהוָה דִּבַּרְתִּי וַעֲשִׂיתִי: ׀	
כט, ל		וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: מִה-לָּכֶם אַתֶּם מְשַׁלִּים אֶת-הַמֶּשֶׁל הַזֶּה סֹד	
		עַל-אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אָבוֹת יֹאכְלוּ בָסֵר וְשְׁנֵי הַבָּנִים תִּקְהִינָה:	

ט	לֹא	חִי־אֲנִי	נָאִם אֲדֹנֵי יְהוָה	אִם־יִהְיֶה לָכֶם עוֹד	מִשַּׁל הַמֶּשֶׁל הַזֶּה
	לִב		בְּיִשְׂרָאֵל:	הֵן כָּל־הַנַּפְשׁוֹת לִי הֵנָּה	כִּנְפֵּשׁ הָאֵב וּכְנֶפֶשׁ הַבֶּן לִי־הֵנָּה
	לג		הַנַּפֶּשׁ הַחֲטָאֹת	הִיא תָמוּת:	וְאִישׁ כִּי־יִהְיֶה צָדִיק וַעֲשֵׂה מִשְׁפָּט
	לד		וּצְדָקָה:	אֶל־הַהָרִים לֹא אָכַל	וְעִינָיו לֹא נָשָׂא אֶל־גְּלוּלֵי בַּיִת יִשְׂרָאֵל
	לה		וְאֶת־אִשְׁתּוֹ רָעָהוּ	לֹא טָמָא	וְאֶל־אִשְׁתּוֹ נָדָה לֹא יִקְרַב: וְאִישׁ לֹא יוֹנֶה
			חִבְלָתוֹ חֹב יָשִׁיב	גִּזְלָה לֹא יִגְזֹל	לַחֲמוֹ לָרַעַב יִתֵּן וְעִירֹם
	לו		יִכְסֶה־בָּגֶד:	בִּנְשׁוֹ לֹא־יִתֵּן	וְתַרְבִּית לֹא יִקַּח מֵעוֹל יָשִׁיב יָדוֹ מִשְׁפָּט
ו	א		אָמַת יַעֲשֶׂה	בֵּין אִישׁ לְאִישׁ:	בַּחֲקוֹתֵי יִחְלֹךְ וּמִשְׁפָּטֵי שֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת
	ב		אָמַת צָדִיק הוּא	חַיָּה יִחְיֶה	נָאִם אֲדֹנֵי יְהוָה: וְהוֹלִיד בֶּן־פְּרִיץ שִׁפּוֹךְ
	ג		דָּם וַעֲשֵׂה אָח	מֵאֶחָד מֵאֵלֶּה:	וְהוּא אֶת־כָּל־אֵלֶּה לֹא עָשָׂה כִּי גַם
	ד		אֶל־הַהָרִים אָכַל	וְאֶת־אִשְׁתּוֹ רָעָהוּ טָמָא:	עָנִי וְאֶבְיוֹן הוֹנֶה גִּזְלוֹת גִּזְלֹ
	ה		חִבַּל לֹא יָשִׁיב	וְאֶל־הַגְּלוּלִים נָשָׂא	עִינָיו תוֹעֵבָה עָשָׂה: בִּנְשׁוֹ נָתַן
			וְתַרְבִּית לִקַּח וְחִי	לֹא יִחְיֶה	אֶת כָּל־הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה עָשָׂה מוֹת
	ו		יוֹמָת דָּמִיו בּוֹ יִהְיֶה:	וְהֵנָּה הוֹלִיד בֶּן	וַיֵּרָא אֶת־כָּל־חֲטָאֹת אָבִיו
	ז		אֲשֶׁר עָשָׂה	וַיֵּרָאָה	וְלֹא יַעֲשֶׂה כֵהֵן: עַל־הַהָרִים לֹא אָכַל וְעִינָיו
	ח		לֹא נָשָׂא	אֶל־גְּלוּלֵי בַּיִת יִשְׂרָאֵל	אֶת־אִשְׁתּוֹ רָעָהוּ לֹא טָמָא: וְאִישׁ לֹא
			הוֹנֶה חִבַּל	לֹא חִבַּל	וּגִזְלָה לֹא גִזֹּל לַחֲמוֹ לָרַעַב נָתַן וְעִירֹם
	ט		כֶּסֶה־בָּגֶד:	מֵעָנִי הָשִׁיב יָדוֹ	נִשָּׂךְ וְתַרְבִּית לֹא לָקַח מִשְׁפָּטֵי עָשָׂה
	י		בַּחֲקוֹתֵי הַלֶּךְ	הוּא לֹא יָמוּת	בַּעֲוֹן אָבִיו חַיָּה יִחְיֶה: אָבִיו כִּי־עָשָׂק
			עָשָׂק גִּזֹּל גִּזְלֹ אָח	וְאֲשֶׁר לֹא־טוֹב עָשָׂה	בְּתוֹךְ עַמּוֹ וְהֵנָּה־מֵת
	יא		בַּעֲוֹנוֹ:	וְאָמַרְתֶּם מַדּוּ	לֹא־נָשָׂא הַבֶּן בַּעֲוֹן הָאָב וְהַבֶּן מִשְׁפָּט
	יב		וּצְדָקָה עָשָׂה	אֶת כָּל־חֲקוֹתֵי שֹׁמֵר	וַיַּעֲשֶׂה אֹתָם חַיָּה יִחְיֶה: הַנַּפֶּשׁ
			הַחֲטָאֹת הִיא תָמוּת	בֶּן לֹא־יִשָּׂא	בַּעֲוֹן הָאָב וְאָב לֹא יִשָּׂא בַּעֲוֹן
			הַבֶּן צְדָקַת הַצָּדִיק	עָלָיו תִּהְיֶה	וְרִשְׁעַת רָשָׁע [הַרְשָׁע] עָלָיו
	יג		תִּהְיֶה:	וְהָרָשָׁע	כִּי יָשׁוּב סה
			מִכָּל־[חֲטָאֹתָיו]	חֲטָאֹתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה	וְשָׁמַר אֶת־כָּל־חֲקוֹתֵי וַעֲשֵׂה
	יד		מִשְׁפָּט וּצְדָקָה	חַיָּה יִחְיֶה לֹא יָמוּת:	כָּל־פִּשְׁעָיו אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא יִזְכְּרוּ
	טו		לֹא בְּצַדִּיקָתוֹ	אֲשֶׁר־עָשָׂה יִחְיֶה:	הַחֲפֹץ אַחֲפֹץ מוֹת רָשָׁע נָאִם אֲדֹנֵי
	טז		יְהוָה הֲלֹא	בְּשׁוּבוֹ מִדְּרָכָיו וְחַיָּה:	וּבְשׁוּב צָדִיק סו
			מִצְדָּקָתוֹ	וַעֲשֵׂה עוֹל	כָּל־הַתּוֹעֵבוֹת אֲשֶׁר־עָשָׂה הָרָשָׁע יַעֲשֶׂה
			וְחִי כָל־[צְדָקָתָיו]	צְדָקָתוֹ אֲשֶׁר־עָשָׂה	לֹא תִזְכְּרָנָה בְּמַעַלּוֹ אֲשֶׁר־מָעַל

י	יז	וּבַחֲטֹאתָו אֲשֶׁר־חָטֵא בָּם יָמוּת: וְאָמַרְתֶּם לֹא יִתְכֵן דֶּרֶךְ אֲדֹנִי
		שְׁמֵעוּ־נָא בֵּית יִשְׂרָאֵל הַדֶּרֶכִּי לֹא יִתְכֵן הֲלֹא דֹרְכֵיכֶם לֹא יִתְכֵּנוּ:
	יח	בְּשׁוּב־צִדִּיק מִצְדָּקָתוֹ וְעָשָׂה עוֹל וּמֵת עָלֵיהֶם בְּעוֹלוֹ אֲשֶׁר־עָשָׂה
	יט	יָמוּת: ○ וּבְשׁוּב רָשָׁע מִרְשָׁעָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיַּעַשׂ סז
	כ	מִשְׁפָּט וּצְדָקָה הוּא אֶת־נַפְשׁוֹ יַחִיָּה: וַיֵּרָאָה וַיֵּשׁוּב [וַיֵּשֶׁב]
	כא	מִכָּל־פְּשָׁעָיו אֲשֶׁר עָשָׂה חָיו יַחִיָּה לֹא יָמוּת: וְאָמְרוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל לֹא
		יִתְכֵן דֶּרֶךְ אֲדֹנִי הַדֶּרֶכִּי לֹא יִתְכֵּנוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל הֲלֹא דֹרְכֵיכֶם לֹא
	כב	יִתְכֵּן: לָכֵן אִישׁ כְּדַרְכֵּיו אֲשַׁפֵּט אֶתְכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל נָאִם אֲדֹנֵי יְהוָה
	כג	שׁוּבוּ וְהָשִׁיבוּ מִכָּל־פְּשָׁעֵיכֶם וְלֹא־יִהְיֶה לָכֶם לְמִכְשׁוֹל עוֹן: הַשְׁלִיכוּ
		מֵעַלְיֶיכֶם אֶת־כָּל־פְּשָׁעֵיכֶם אֲשֶׁר פָּשַׁעְתֶּם בָּם וַעֲשׂוּ לָכֶם לֵב חָדָשׁ
	כד	וְרוּחַ חֲדָשָׁה וְלִמָּה תִּמְתּוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל: כִּי לֹא אַחֲפֹץ בְּמוֹת הַמָּוֶת
		נָאִם אֲדֹנֵי יְהוָה וְהָשִׁיבוּ וַחֲיוּ: פ